

Pragmatik i ordbogen: Hvordan kan fokusadverbiet *godt* beskrives i en dansk-tysk ordbog?

BJARNE ØRSNES

ABSTRACT

Eksisterende nyere mono- og bilingvale ordbøger giver ikke nogen tilfredsstillende beskrivelse af fokusadverbiet *godt* på trods af at der findes grundige analyser af denne brug af *godt*. Enten optræder *godt* ikke med en selvstændig leksikalsk indgang, men kun i eksempler for de verber det typisk forekommer sammen med, eller også har det et selvstændigt opslag, men adverbets kernebetødning bliver ikke helt klar. Og det er svært at beskrive *godt*: Det har en pragmatisk betydning, det er i reglen bundet til bestemte verber og opfører sig derfor mest af alt som del af en kollokation og endelig lader det til at mangle ækvivalenter i målsprog som engelsk og tysk. Artiklen giver et forslag til en leksikalsk beskrivelse af fokusadverbiet *godt* i en bilingval ordbog (dansk-tysk) på baggrund af en semantisk-pragmatisk og syntaktisk analyse der udvider de eksisterende analyser af *godt*, og på baggrund af en undersøgelse af hvordan *godt* gengives på tysk i et korpus med parallelle danske og tyske tekster.

EMNEORD: fokusadverbier, polaritetsfokus, kollokationer, leksikografi, parallelle korpora

1 INDLEDNING

Ord kan være vanskelige at beskrive i ordbøger af mange grunde. De kan have mere eller mindre 'abstrakte' eller pragmatiske betydninger. De kan have særlige begrænsninger som gør at bestemte betydninger typisk – men ikke kun – opstår i kombination med bestemte andre ord og i bestemte syntaktiske omgivelser. De kan have funktioner som ikke i samme grad udtrykkes på et givet målsprog. Og nogle ord har det hele på én gang.

Et eksempel på et sådant problematisk ord er det danske *godt* der som selvstændigt adverbielt sætningsled kan bruges som en (i reglen

positiv) beskrivelse af hvordan en handling bliver udført som i (1), og i en mere 'abstrakt' og subjektiv betydning som i (2) til at understrege at noget rent faktisk er tilfældet (måske imod forventning) (Jensen 1997, 2000: 141-142, 2007, 2009).¹

- (1) *Jeg har læst kontrakten godt.* (Jeg har læst den grundigt.)
- (2) *Jeg har godt læst kontrakten.* (Jeg har faktisk læst den.)

Man kan her vælge at sige at der findes ét adverbium *godt* der kan bruges på to forskellige måder: til beskrivelse af måden og som subjektiv vurdering af et udsagns gyldighed. Man kan også vælge at sige at der findes to forskellige adverbier *godt*: et mådesadverbium som er knyttet til adjektivet *god*, og et 'subjektivt' adverbium *godt* (som jeg senere vil udnævne til fokusadverbium). Jeg hælder mest til den sidste løsning ud fra den betragtning at det subjektive eller 'abstrakte' *godt* i mange henseender er helt forskelligt fra adjektivet *god* og dermed mådesadverbiet. Det afgørende er dog for fremstillingen her at der er tale om to forskellige betydninger. Når jeg i det følgende taler om *godt*, mener jeg *godt* i den 'abstrakte' brug, medmindre det er klart ud fra sammenhængen at der er tale om ordet *godt* eller *godt* som mådesadverbium.

Og der er en yderligere komplikation ved dette *godt*: Den 'abstrakte' betydning som det primært skal handle om her, forekommer fortrinsvist sammen med bestemte verber, nemlig *ville*, *kunne*, *måtte*, *turde* og sans- og erfaringsverber som *fortælle*, *se*, *læse* og *høre*.

Der findes grundige analyser af den 'abstrakte' brug af *godt* som adverbium (Jensen 1997, 2000, 2007, 2009; Hansen og Heltoft 2011), og også Ordbog over det danske Sprog (ODS) giver en selvstændig beskrivelse af *godt* i den 'abstrakte' betydning og forsøger at identificere en egentlig kernebetydning. Alligevel synes disse tidligere behandlinger af *godt* ikke at have fundet vej til de moderne leksikografiske beskrivelser. Og det er i sandhed vanskeligt at beskrive *godt*: Skal *godt* nu overhovedet optræde som en selvstændig leksikalisk størrelse, eller skal

1 Faktisk kan ordformen *godt* optræde i mange sammenhænge: *Godt* kan forekomme som interjektion (*Godt, lad os komme i gang*), i adjektiviske funktioner (*et godt tilbud | jeg finder tilbuddet godt*) og i adverbelle funktioner, enten inden for en substantivgruppe (*godt to år*) eller som selvstændigt sætningsled (*jeg kender godt Peter | jeg kender Peter godt*).

det optræde som en kollokationel størrelse sammen med de tilhørende verber *ville*, *kunne* etc.? Og hvis det er en selvstændig størrelse: Skal *godt* i den 'abstrakte' betydning være en underbetydning af et adverbium *godt* afledt af *god*, eller skal det – som nævnt ovenfor – være et selvstændigt adverbium? Og så det afgørende spørgsmål: Hvad betyder den her 'abstrakte' brug af *godt* præcist, og – når der er tale om en bilingval ordbog – hvordan kan den betydning gengives på et andet sprog?

Gyldendals Dansk-Tysk Ordbog fra 2007 er et eksempel på at den 'abstrakte' anvendelse af *godt* er svær få hold på. Så vidt jeg kan se, forekommer *godt* som i (2) ovenfor faktisk kun to steder, nemlig under *vide* i eksemplet *jeg ved det godt* og under *kunne* i eksemplet *det kan godt være at ...*. Og oversættelsen er i første tilfælde at det ikke oversættes. På tysk hedder det så *ich weiß (es)*, mens det i andet tilfælde oversættes med *schon: es mag / kann schon sein, dass ...* Spørgsmålet er så hvad man som bruger af denne ordbog gør når man sidder med et eksempel som (2), og spørgsmålet er også om dette *godt* – når nu det ikke altid behøver at blive oversat – virkelig er redundant på dansk, eller om det har en betydning som det kan være relevant at gengive på tysk.

Målet med denne artikel er primært at give et forslag til hvordan *godt* i den 'abstrakte' betydning kan beskrives i en bilingval ordbog, dansk-tysk. Jeg vil foreslå en analyse af *godt* som egentlig er en udvidet syntese af analyserne i Jensen (2009) og Hansen og Heltoft (2011). Jeg vil foreslå at *godt* er et fokus-adverbium, specialiseret til at fokusere polaritet, altså til at understrege om noget er tilfældet, eller netop ikke er tilfældet. *Godt* er så specielt ved at det kun bruges til at fokusere positiv polaritet (nemlig at noget er tilfældet). Samtidig vil jeg undersøge hvordan *godt* kan oversættes til tysk, og hvornår – altså i hvilke kontekster. Det gør jeg ved at undersøge danske og tyske paralleltekster. Denne undersøgelse munder ud i et forslag til hvordan *godt* som fokusadverbium kan beskrives i en bilingval dansk-tysk ordbog af samme omfang som Gyldendals Dansk-Tysk Ordbog.

2 **GODT SOM FOKUSADVERBIUM**

Den 'abstrakte' betydning af *godt* som i (2) findes når *godt* optræder i en bestemt position i sætningen. Hvis *godt* står på mådesadverbialets plads (efter hovedverbet) som i (3), får vi læsningen hvor *godt* beskriver

hovedverbet yderligere, og hvis *godt* står på neksusadverbialets plads (før hovedverbet) som i (4), får vi den 'abstrakte', subjektive læsning (Jensen 1997, 2000: 141-142).

- (3) *fordi jeg kender Louise godt.* (Vi hører noget om intensiteten af bekendtskabet.)
- (4) *fordi jeg godt kender Louise.* (Vi hører at afsenderen faktisk kender Louise, men ikke hvor godt.)

Præcis det samme gør sig gældende ved et adverbium som *nok* som i (5) og (6). På pladsen for mådesadverbialer får vi læsningen *tilstrækkeligt*, og på pladsen for neksusadverbialer får vi læsningen *sandsynligvis*.

- (5) *Han har spist nok.* (tilstrækkeligt)
- (6) *Han har nok spist.* (sandsynligvis)

Det er således karakteristisk at jo længere til venstre i sætningen adverbiet står, jo mere subjektiv bliver betydningen: Det kommer til at handle om afsenderens vurdering af udsagnets gyldighed og mindre om kvaliteten af den handling der bliver udført. I sætninger med ledsætningsordstilling ('det neutrale mønster' i Hansen og Heltoft 2011) som i (7) står det 'abstrakte' *godt* (ligesom sætningsadverbialer) foran det finitte verbum og dermed også foran eventuelle infinitte verber.² I sætninger med hovedsætningsordstilling ('det deklarative mønster' i Hansen og Heltoft 2011) som i (8) står det 'abstrakte' *godt* foran eventuelle infinitte verber.

- (7) a. *Jeg slår det ikke op eftersom jeg godt ved det.*
b. * *Jeg slår det ikke op eftersom jeg ved det godt.*
- (8) a. *Jeg har godt hørt det.*
b. * *Jeg har hørt det godt.*

Man kan faktisk – under lidt ekstreme betingelser – komme ud for at man ikke kan se ud fra positionen om et *godt* er brugt i den 'abstrakte' betydning eller til angivelse af måden. Et eksempel er (9a), hvor ho-

2 Hansen (1970: 127) omtaler disse adverbialer som 'faste delkædeadverbialer'.

ved verbet i en sætning med hovedsætningsordstilling er finit, og hvor objektet er et lille tryksvagt pronomen. Her er man henvist til konteksten. I samme øjeblik objektet er et substantiv som i (9b), er der ikke nogen problemer længere.

- (9) a. *Jeg kender hende godt.* (Jeg kender hende faktisk vs. vi er nære bekendte.)
b. *Jeg kender godt direktøren* vs. *Jeg kender direktøren godt.*

I modsætning til sætningsadverbier kan det 'abstrakte' *godt* dog ikke stå på førstepladsen foran det finitte verbum i sætninger med hovedsætningsordstilling (10). Her opfører *godt* sig ligesom negationen *ikke* (11), modalpartikler som *jo* (12) og adverbier som *kun* (13), der traditionelt kategoriseres som fokuspartikler eller -adverbier (König 1991, Hansen og Heltoft 2011).

- (10) **Godt kender jeg hende.*³
(11) **Ikke kender jeg hende.*
(12) **Jo kender jeg hende.*
(13) **Kun kender jeg hende.* (i læsningen: *jeg kender hende kun*)⁴

Til gengæld kan *godt* (og *kun*) forekomme i infinitivkonstruktioner, (14) og (15) – i modsætning til sætningsadverbier (16) og modalpartikler (17).

- (14) *Han er begyndt godt at ville putte lidt, (...)*⁵
(15) *Han er begyndt kun at ville putte lidt*

3 Adverbiet *vel* kan forekomme forstærkende i fundamentfeltet, men Christensen (2012: 14) foreslår at *vel*'s denne position er brugt "betydende" i højere grad end som udtryk for epistemisk sikkerhed. En betydende brug vil dog nok forekomme i præcis de samme kontekster som *godt*, nemlig når man forventer modtageren har en anden opfattelse

(1) Vel kender jeg ham.

4 Eksempel (13) er muligt i en læsning hvor *kun* indskrænker et tidligere udsagn i betydningen: *Der er bare det ved det at ... / dog med den forskel at ... Kun* er altså her brugt som et adverbium der skaber forbindelse bagud i teksten, ligesom adverbier som *derfor*, *alligevel* og *hermed*.

5 <https://www.baby.dk/debat/231803pi1/boern-13-aar/til-her-med-meget-aktive-boern.aspx>, tilgæet 22/12 2017. Jeg bruger typisk autentiske eksempler til at illustrere mine egne intuitioner i tilfælde hvor der ikke er tale om forhold som i forvejen er velbeskrevne.

- (16) **Han er begyndt heldigvis at ville putte lidt*
 (17) **Han er begyndt jo at ville putte lidt*

Så *godt* opfører sig præcis som fokusadverbier som *kun*. Også Hansen og Heltoft (2011) gør *godt* til et fokusadverbium (om end de taler om 'fokuspartikler' som en undergruppe af adverbier, s. 1073), mens Jensen (1997) taler om en polær markør, og Jensen (2009) taler om en affirmativ partikel, hvilket dog ikke indfanger parallellen til fokusadverbierne. Karakteristikken af *godt* som en negation med kompleks semantik i Jensen (2007) passer bedre med *godts* syntaktiske egenskaber, men der er stadig væsentlige forskelle mellem *godt* og *ikke*, som jeg vender tilbage til nedenfor.

Også på andre måder opfører *godt* sig som fokusadverbiet *kun*. Jensen (2009: 66-67) siger at *godt* er bundet til neksusadverbialets plads (mellem subjektet og eventuelle infinitte verber), og at *godt* slet ikke er mobilt, men det passer nu ikke helt. Ligesom andre fokusadverbier kan *godt* anteponeses. Det vil sige at *godt* i forbindelse med epistemiske verber som *tro*, *mene* og *synes* kan optræde i matrixkonstruktionen sammen med det epistemiske verbum selvom det betydningsmæssigt hører hjemme i ledsætningen (Hansen 2000; Boye 2007; Hansen og Heltoft 2011: 796, som taler om 'adverbialknode'). Dette fænomen kaldes også 'neg-raising' i den generative tradition eller 'mobil negation' fordi det ofte ses ved negationen som i (18).

- (18) *Jeg tror ikke jeg kan nå det.* → *Jeg tror jeg ikke kan nå det.*
 (19) *Jeg tror godt jeg kan nå det.* → *Jeg tror jeg godt kan nå det.*
 (20) *Jeg tror kun jeg har to øl.* → *Jeg tror jeg kun har to øl.*

Netop fordi *godt* ikke uden videre kan kombineres med alle verber, kan man let vise at et *godt* i kombination med et epistemisk verbum som *mene* eller *tro* egentlig hører betydningsmæssigt hjemme i ledsætningen. Hvis ledsætningen indeholder et verbum der ikke så let kan kombineres med *godt*, bliver hele sætningen tvivlsom. I (21) kan *bjække* ikke kombineres med *godt*, og dermed er hele sætningen uheldig. I eksempel (22) er der derimod ingen problemer fordi *forstå* sagtens kan kombineres med *godt*.

- (21) ?? *Jeg tror godt han pjækker.* → ?? *Jeg tror han godt pjækker.*
 (22) *Jeg tror godt han forstår det.* → *Jeg tror han godt forstår det.*

Fokusadverbiet *godt* er ligesom *kun* også mobilt på en anden måde. I ledsætninger med *hvis* eller *når* kan *godt* rykkes frem så det optræder umiddelbart efter den underordnende konjunktion. Her opfører fokusadverbierne *godt* og *kun* sig ligesom negationen *ikke* (Pedersen 2009; Ørsnes 2012).

- (23) (*og det tyder det på, når godt du kan hente pdf filer*)⁶
 (24) (...), *når kun du kan hente pdf filer*
 (25) (...), *når ikke du kan hente pdf filer*

Godt har med andre ord en del til fælles med negationen: De står begge i neksusfeltet, de kan ikke stå i fundamentfeltet, og de kan begge rykkes frem i sætningen med epistemiske verber og visse underordnende konjunktioner. Jensen (2009: 71) går faktisk så vidt som til at sige at *godt* er det positive modstykke til negation *ikke* (og Sudhoff 2012: 122 siger det samme for det nederlandske *wel*). Men der er nu en meget væsentlig forskel på *godt* og *ikke*. *Ikke* er i stand til at vende en sætnings polaritet (typisk fra positiv til negativ), mens *godt* ikke har nogen som helst indflydelse på en sætnings polaritet (som Jensen 1997 også skriver). En sætning er positiv både med og uden *godt*, jf. (26a) og (26b). *Godt* forstærker en betydning der er i forvejen – til forskel fra negationen (der er andre forskelle som jeg vender tilbage til nedenfor).

- (26) a. *Jeg ved det.*
 b. *Jeg ved det godt.*

Men der er noget specielt med *godt* og negationen. *Godt* kan kun forekomme i positive sætninger, altså i sætninger uden *ikke* og uden negetrede ord som *ingenting* og *aldrig*.

6 Eksempel fra: <https://www.computerworld.dk/eksperten/spm/423393>, tilgået 11/6 2017. Jeg har dog ikke undersøgt hvor almindeligt forekommende konstruktioner med fremflyttet *godt* er. Umiddelbart gætter jeg på at det primært tilhører et talesprogsregister.

- (27) * *Han forstår godt ingenting.*⁷
 (28) * *Han tør aldrig godt tage en chance.*

Hvis *godt* en sjælden gang forekommer sammen med negation (inden for negationens virkefelt), forstås det som et (skjult) citat – altså som en irriteret tilbagevisning af noget en anden har påstået som i (29).⁸

- (29) *Jeg vidste det ikke godt.* (nogen har sagt: *Det vidste du godt*)

På den måde er *godt* et positivt polaritetsudtryk: Et udtryk der kun kan forekomme i positive sætninger, som adverbiet *allerede*.

- (30) a. *Hun er her allerede.*
 b. * *Hun er her ikke allerede.*

Spørgsmålet er så om *godt* som fokusadverbium (i den 'abstrakte' betydning) kan modificeres af andre adverbier. Som modifikatorer for *godt* forekommer bl.a. *så*,⁹ (*kun*) *alt for*, *meget*, *temmelig*, *udmærket* og *vældig*. Her er det igen vigtigt at skelne mellem *godt* som mådesadverbium og *godt* som fokusadverbium. *Udmærket* synes at være forbeholdt læsningen som fokusadverbium. *Udmærket* kan ikke så godt forekomme ved det efterstillede *godt* – altså hvor *godt* optræder som mådesadverbium.

- (31) a. *fordi jeg udmærket godt kender ham.*
 b. ??/* *fordi jeg kender ham udmærket godt.*

De andre former for modifikation som *vældig*, *så*, *alt for*, *meget* og *temmelig* kan forekomme ved mådesadverbiet *godt*, men det er svært at sige om

7 *Godt* kan forekomme sammen med *ingenting* som mådesadverbium.

(2) *Han forstår ingenting godt.*

8 *Godt* kan faktisk forekomme sammen med *ikke* når *ikke* bruges i et såkaldt 'biased question' (Romero og Han 2004), hvor afsenderen altså går ud fra at noget er sandt og gerne vil have det bekræftet (3), eller hvor et tilsyneladende spørgsmål er ment som et påbud som i (4).

(3) *Kender du det ikke godt?* (http://helseværkstedet.dk/de-særligt-sensitve_tilgaaet_11/1_2018)

(4) *Vil du ikke godt holde op?*

9 Jeg betragter *lige så godt som* som en fast vending eller indskud. Det adskiller sig fra *godt* ved at kunne efterstilles.

(5) *fordi han ved det lige så godt som jeg.*

de også kan modificere det 'abstrakte' *godt*. Faktisk virker det som om det afhænger af det tilhørende verbum.

- (32) a. ?? *fordi jeg temmelig godt kender ham.*
b. *fordi jeg temmelig godt kan lidt ost.*
c. ? *fordi jeg kun alt for godt kender ham.*
d. *fordi jeg kun alt for godt kan lide ost.*
e. * *fordi jeg alt for godt vil takke formanden for hans indsats.*
f. ?? *fordi jeg kun alt for godt har hørt det.*

Forholdene omkring modifikation af *godt* er med andre ord komplicerede, og i det følgende vil jeg derfor se bort fra eksempler med modifikation.

Alt i alt opfører *godt* sig syntaktisk som et fokusadverbium ligesom *kun*. Det adskiller sig dog fra *kun* ved at være begrænset til at lægge sig til hele sætninger (*kun* kan f.eks. også lægge sig til substantivsyntagmer: *Kun medlemmer deltog i mødet*) og ved kun at forekomme i positive sætninger.

3 GODT SOM FOKUS PÅ POSITIV POLARITET

Som nævnt er det mest påfaldende (og komplicerede) ved 'abstrakt' *godt* at adverbiet ikke bidrager med nogen egentlig deskriptiv semantik. I både (33a) og (33b) fortæller afsenderen at hun kender Peter.

- (33) a. *Jeg kender Peter.*
b. *Jeg kender godt Peter.*

Merværdien ligger i at *godt* forstærker en betydning der er i forvejen, nemlig den positive polaritet (Jensen 1997: 156). Hvis man skal parafrasere forskellen mellem (33a) og (33b), kunne det være:

- (33a): Det er tilfældet at jeg kender Peter
- (33b): Det ER altså tilfældet at jeg kender Peter (jeg kender ham i forvejen)

Både (33a) og (33b) fortæller noget sandt om verden, men i (33b) bli-

ver det ekstra understreget at det er sandt. *Godt* er med andre ord et leksikalsk middel til at udtrykke (positivt) polaritetsfokus (også kaldet verumfokus i den tyske tradition (Höhle 1992) efter det latinske ord for 'sandt' eller 'virkeligt').¹⁰ Ved negativt polaritetsfokus bruger man derimod typisk prosodisk fremhævelse af negationen.

(34) *Jeg kender ham IKKE. (Kan du så forstå det ...)*

Godt forekommer da også typisk i sætninger hvor polaritet (om noget gælder eller ikke gælder) spiller en rolle. *Godt* kan forekomme i frem-sættende sætninger (som er sande eller falske), (35), og i *ja/nej*-spørgsmål, (36), hvor man netop er interesseret i om noget gælder eller ej. I (36) vil man således typisk have sine tvivl og have brug for en bekræftelse.

(35) *Jeg ved godt hvad jeg gør.*

(36) *Ved du godt hvad du gør?*

Godt er til gengæld ikke så vellykket i *hv*-spørgsmål som i (37).

(37) ?? *Hvad ved du godt om Reformationen?*

I *hv*-spørgsmål er man interesseret i at få en bestemt oplysning og ikke så meget i om noget er tilfældet eller ej. Faktisk går man i reglen stiltiende ud fra at det *hv*-spørgsmålet handler om, er sandt. Hvis jeg spørger: *Hvor har Louise købt hus?*, tager jeg det for givet at vi er enige om at Louise har købt hus (Horn 1972: 14). Der er således ikke behov for også at fokusere på den positive polaritet. Hvis der alligevel forekommer et *godt* som i (37), vil man uvægerligt forstå det som et ekko-spørgsmål, altså et spørgsmål hvor man gentager noget modtageren tidligere har sagt, f.eks. fordi man ikke lige fik fat på det hele.

¹⁰ Positivt polaritetsfokus udtrykkes typisk med prosodisk tryk på verber eller konjunktioner (Höhle 1992).

(6) *Jeg HAR forstået det.*

(7) *Jeg ved AT hun kommer, men ikke hvornår.*

- (38) A: *Jeg ved godt at Reformationen fandt sted i 1517.*
B: *Hvad ved du godt om Reformationen?*

Det er altså igen et punkt hvor *godt* adskiller sig fra negationen, som sagtens kan forekomme i *hv*-spørgsmål.

- (39) *Hvem har ikke prøvet at komme for sent til et tog?*
(40) ?? *Hvem har godt prøvet at komme for sent til et tog?*

Godt er heller ikke vellykket i imperative sætninger som netop endnu hverken er sande eller falske (de er en opfordring til at gøre noget sandt). Det kan være svært at finde et godt eksempel, for de fleste verber som kan kombineres med *godt*, danner i forvejen ikke imperativ. Men verber som *fortælle* og *fatte* kan danne imperativ, og her kan *godt* ikke forekomme.

- (41) * *Fortæl godt hvad du ved!*
(42) * *Så fat det dog godt!*

I irrelle ønskesætninger er *godt* heller ikke så vellykket fordi der ikke er nogen positiv polaritet at fokusere på. Når man ønsker at verden ser anderledes ud end den gør, er det jo netop fordi det man ønsker, ikke er tilfældet. En irrel ønskesætning som (43a) giver kun mening fordi afsenderen netop ikke har forstået hentydningen.

- (43) a. *Bare jeg dog havde forstået hentydningen!*
b. ?? *Bare jeg dog godt havde forstået hentydningen!*

Med *godt* understreger man altså at noget virkelig er tilfældet, og det gør man jo så typisk hvis man har en mistanke om at ens samtalepartner ikke rigtig har forstået at det faktisk forholder sig sådan. Det er det der skjuler sig bag Hansen og Heltofts (2011: 1090) beskrivelse af *godts* betydning som ”at ophæve et modsynspunkt” og Jensens (2009: 72) implikatur: *someone does not think so*. Hvis jeg siger: *Jeg forstår det godt*, er det fordi jeg har en fornemmelse af at min samtalepartner tænker: *Du forstår det ikke*. Og når jeg siger: *Peter fortalte det godt*, er det igen en

understregning af at jeg faktisk allerede har hørt det (og fra Peter selv), men det lader ikke til at modtageren er klar over det. Man fokuserer kun på at noget er sandt hvis der kan herske tvivl om det (Lenker 2007: 99). Ved at fokusere på positiv polaritet udelukker man den ellers forventede negative version. Og det er præcis sådan fokus-semantik kan beskrives: Fokus betoner at en given proposition er udvalgt blandt en mængde af alternativer (Rooth 1992: 76). Ved at sige *Kun Peter kommer* udelukker jeg et (sandsynligvis forventeligt) alternativ, nemlig at Louise også kommer. Og når jeg siger at jeg godt har læst kontrakten, udelukker jeg at jeg ikke har læst kontrakten. I Den Danske Ordbog (DDO) (2004) står der for næsten alle eksempler med *godt* at det bruges for at gøre et udsagn mere ”utvetydigt”. Man gør noget mere utvetydigt ved at udelukke alternativerne.

Når man med *godt* fokuserer på at noget er tilfældet, går man som afsender ud fra at en mængde af alternativer allerede er aktiveret i modtagers bevidsthed. Det er med andre ord allerede et spørgsmål som man interesserer sig for. Derfor kan *godt* ikke forekomme første gang man præsenterer en idé som i (44).

(44) #¹¹ *Jeg ved hvad vi kan gøre for at skaffe penge til ferien. Vi kan godt sælge bilen.*

Her kan man ikke bruge *godt* fordi idéen om eventuelt at sælge bilen endnu ikke er aktiveret. Men modtageren kan så – efter at idéen er kommet på bordet – svare som i (45).

(45) *Vi kan godt sælge bilen for min skyld.*

Det er også grunden til at *godt* umiddelbart er bedst i sætninger med substantiver i bestemt form hvor referenten altså er kendt i forvejen. Eksempel (46a) med bestemt objekt (*pigen*) er helt uproblematisk, mens eksempel (46b) med ubestemt objekt (*en pige*) er underlig uden for en

11 Symbolet '#’ betyder at eksemplet er pragmatisk afvigende. Sætningen *Vi kan godt sælge bilen* er isoleret betragtet helt i orden, men den kan dårligt forekomme i en sammenhæng som eksempel (44).

specifik kontekst hvor samtalen åbenbart drejer sig om hvem der kender et eller andet hunkønsvæsen der har boet to år i Vietnam.

- (46) a. *Jeg kender godt pigen der har boet to år i Vietnam.*
b. *?? Jeg kender godt en pige der har boet to år i Vietnam.*

Og *godt* forekommer meget ofte i konstruktioner hvor to modsætninger sættes op imod hinanden (man forventer ofte et *men* eller *hvorimod* ...) (Jensen 2009: 74-75).

- (47) *De vidste godt, hvorfor de sad der, men ikke helt, hvad de ventede på.*¹²

Men interessant nok kan *godt* ikke koordineres med negationen (og her er *godt* forskellig fra det sammenlignelige nederlandske *wel*, der godt kan koordineres med negationen, Sudhoff 2012: 125 ff.). Her ser vi igen at *godt* ikke er et umiddelbart modstykke til negationen.

- (48) *??/* Spørgsmålet er om regeringen godt eller ikke er klar over problemet.*

Denne beskrivelse af *godts* semantik kan ikke umiddelbart forklare at *godt* typisk forekommer sammen med bestemte verber. Polaritet forekommer ved alle propositioner, men *godt* som fokusadverbium forekommer i reglen med modalverber der betegner mulighed (*kunne, ville, måtte*) og ved sanse- og erfaringsverber som *fortælle, sige, høre, se, læse, huske* (Jensen 2009: 70-71; Hansen og Heltoft 2011: 1090-91). Det forekommer til gengæld ikke ved modalverber der betegner nødvendighed (*skulle*). Spørgsmålet er om der her er tale om at *godt* kun kan kombineres med verber med en bestemt betydning (altså semantisk selektion), eller om det er sådan at *godt* typisk forekommer sammen med nogle bestemte verber uden at det dog udelukker at *godt* kan forekomme med helt andre verber også (et kollokationelt forhold). Jensen (2009) mener at der er tale om semantisk selektion, sådan at *godt* forekommer ved verber der betegner ”subjective beliefs and emotions” (s. 70), mens man ikke finder *godt* ved verber som *løbe* og *synge*, der er ”open to inter-

¹² Jyllands-Posten, 31/5 1998 (KorpusDK).

subjective debate” (s. 71). Der er dog tegn på at *godt* også anvendes ved verber af sidstnævnte kategori. Det er ikke helt oplagt at *fortælle* og *sig* skulle være subjektive verber, og man finder også *godt* ved verber som *spise* og *prøve*.

- (49) (I en kontekst hvor en bruger kommenterer et blog-indlæg om et restaurantbesøg):

Tillykke! :-) Jeg har godt spist der. Under CPH Restaurant Week. Og var faktisk heller ikke begejstret ;-)
*Kødet var bl.a. tørt, og så var der alt for koldt.*¹³

- (50) *Lærke har godt prøvet at få lidt ondt i benene, (...)*¹⁴

Det er således muligt at *godt* oprindeligt var semantisk begrænset til verber der udtrykker subjektive antagelser og følelser, men det lader til at *godts* anvendelsesområde bliver udvidet. På den måde er den meget hyppige anvendelse af *godt* med bestemte verber som modalverber og kognitionsverber ud fra et synkront synspunkt i højere grad et kollokationelt forhold: Det forekommer typisk med nogle bestemte verber, men der er ikke nogen klar semantisk selektion.

Der er dog også tilfælde hvor brugen af fokusadverbiet *godt* er afsvækket. Her er kombinationen så fast at anvendelsen nærmest må gælde som leksikaliseret. I forbindelse med verbet *forstå* er *godt* efterhånden mest af alt disambiguerende mellem læsningen *at erfare* (51a) og læsningen *at have forståelse for* (51b). Ved *at kunne tænke sig* disambiguerer *godt* mellem en læsning som *at forestille sig noget* (52a) og *at ønske sig noget* (52b).

- (51) a. *Jeg forstår at Peter er sur.* (Det er kommet mig for øre at ...)
b. *Jeg forstår godt at Peter er sur.* (Jeg har forståelse for at ...)
- (52) a. *Jeg kunne tænke mig at han kommer for sent.* (Jeg kunne forestille mig at ...)
b. *Jeg kunne godt tænke mig at han kommer for sent.* (Jeg ønsker mig at ...)

¹³ <http://christinadueholm.dk/2014/10/10/last-night-7/>, tilgået 9/1 2018.

¹⁴ <https://nordjyske.dk/nyheder/skoleboern-traener-til-faelles-loeb/cc6bba97-4ef1-4cbd-aeb8-b791f52d3ff6>, tilgået 10/1 2018.

Og ved verberne *gide* og *orke* er *godt* nærmest obligatorisk i fremsættende hovedsætninger (jf. Jensen 1997: 160) mens det kan udelades i relativsætninger (53c) og *ja/nej*-spørgsmål (53d).¹⁵

- (53) a. ?? *Jeg gider deltage i udflugten.*
b. *Jeg gider godt deltage i udflugten.*
c. *Alle der gider deltage i udflugten, skal skrive sig på listen.*
d. *Gider du deltage i udflugten?*

Ud fra et synkront perspektiv er *godt* altså ved nogle verber nærmest smeltet sammen med verbet, og det er svært at afgøre hvad *godt* præcis betyder her. Det gælder også når *godt* forekommer sammen med *ville* i performative talehandlinger, og hvor afsenderen altså præsenterer sit ærinde, her *at takke nogen for noget*, som et ønske eller en hensigt frem for at gå lige til sagen som i (54b).

- (54) a. *Jeg vil godt takke formanden for hans store arbejde.*
b. *Jeg takker formanden for hans store arbejde.*

Der lader med andre ord til at være en glidende overgang mellem en brug af *godt* som polaritetsfokus til en afsvækket brug hvor *godt* fast optræder med enkelte verber i bestemte betydninger eller bestemte anvendelser.

4 BESKRIVELSEN AF *GODT* I ORDBØGER

De grundige beskrivelser af fokusadverbiet *godt* i Jensen (1997, 2000, 2007, 2009) og Hansen og Heltoft (2011) er af relativt nyere dato og har endnu ikke fundet vej til den leksikografiske beskrivelse af *godt* i nyere mono- og bilingvale ordbøger. Problemet ved beskrivelsen af fokusadverbiet *godt* er på den ene side at det har idiosynkratiske egenskaber som at det typisk forekommer sammen med et relativt begrænset antal verber (*ville, kunne, forstå* og *vide*) og på den måde mest opfører sig som en kollokator ”which expresses an aspect of what can be done

15 Hvis *godt* forekommer i et *ja/nej*-spørgsmål med verbet *gide*, forstås det let som et (irriteret) direktiv.

(8) *Gider du godt deltage i samtalen?*

with the base” (Cop 1988: 38). På den anden side har man samtidig en fornemmelse af at *godt* bruges på nogenlunde samme måde ved de enkelte verber, og at man derfor kan beskrive *godt* isoleret, altså uafhængigt af de verber det typisk forekommer sammen med. Det er altså ikke altid sådan at kollokatoren bliver disambigueret af de enkelte verber, altså at den skifter betydning alt efter hvilket verbum den forekommer sammen med. Det understøttes yderligere af at denne ’abstrakte’ betydning opstår når *godt* står et bestemt sted i sætningen, nemlig i nexussfeltet: før verberne i en ledsætning eller før eventuelle infinitte verber i en hovedsætning. Så *godt* opfører sig på én gang idiosynkratisk som del af en kollokation og ’efter bogen’ som et adverbium der kan have hele sætningen i sit virkefelt. Denne dobbelthed afspejler sig i de eksisterende beskrivelser i ordbøger og grammatikker.

DDO (2004) er symptomatisk idet kombinationen af idiosynkrasi og generalisering bliver meget tydelig. Artiklen for adverbiet *godt* er opdelt i ni forskellige betydningsbeskrivelser, hvoraf de første syv angår brugen af *godt* som selvstændigt adverbialt led. Den første er læsningen ”på en god måde”, mens seks betydningsbeskrivelser viser *godt* i kombination med forskellige verber eller grupper af verber (*ville*, *kunne*, *måtte*, *gide*, *turde* og erfarings- og sanseverber). Som det er typisk i monolingvale ordbøger, er der altså en selvstændig indgang for kollokatoren med angivelse af enkelte mulige baser (verber) og *godts* betydning i kombination med disse baser (Cop 1988). Alligevel føler man at man går glip af en generalisering eftersom de enkelte betydningsbeskrivelser ligner hinanden meget. I definitionerne anvendes formuleringer som kredser om at gøre et udsagn mere utvetydigt eller høfligt/personligt.

- (...) for at gøre et ønske mere utvetydigt eller høfligt (under verbet: *ville*)
- (...) for at gøre udsagnet mere utvetydigt eller personligt (under verbet: *kunne*)
- (...) for at gøre en tilladelse mere utvetydig eller høflig (under verbet: *måtte*)
- (...) for at gøre udtrykket mere utvetydigt eller høfligt (under verbet: *turde*)

Man får altså en fornemmelse af at de forskellige betydninger kan slås sammen, eller i hvert fald at de kan udledes af en bestemt egen-skab ved *godt* som kan genfindes i de enkelte anvendelser. På den måde tjener de enkelte kollokationelle baser altså ikke til at disambiguere kollokatoren – der synes at være en fælles betydningsmæssig kerne som ikke helt kommer frem i ordbogsbeskrivelsen, og som ville adskille den ’abstrakte’ læsning fra læsningen ”på en god måde”. Her adskiller DDO sig fra Ordbog over det danske Sprog (ODS) som faktisk har *godt* i den ’abstrakte’ betydning som én selvstændig betydningsvariant som udtryk for ”en indrømmelse, mulighed olgn.: skønt det modsatte (paa en vis maade) skulde ell. kunde ventes (efter tilbørlighed, rimelighed, sandsynlighed osv).” ODS har til gengæld ikke en selvstændig artikel for adverbiet *godt*, men beskriver *godt* under adjektivet *god*.

I Vinterberg og Bodelsens *Dansk-Engelske ordbog* (1998) finder man *godt* med et selvstændigt opslag som adverbium, men den særlige ’abstrakte’ anvendelse nævnes ikke som en egentlig selvstændig betydning. *Godt* behandles som kollokator idet der gives eksempler med *godt* i kombination med verberne *kunne*, *måtte* og *forstå* – og langt de fleste eksempler er med *kunne*. Derudover finder man også eksempler med *godt* under indgangene for de enkelte verber såsom *forstå* og *vide*. Interessant nok viser det sig så at *godt* i flere tilfælde ikke optræder med nogen egentlig leksikalsk ækvivalent på engelsk. Kun i nogle tilfælde nævnes *quite*, *well* og *quite well* som en mulig oversættelse, og det markeres i reglen som optionelt, som følgende eksempler fra Vinterberg og Bodelsen (1998) viser.

(55) <i>Jeg forstår godt</i>	→	<i>I (quite) understand; I can well understand</i>
(56) <i>Jeg kan godt se det</i>	→	<i>I can see it (quite well)</i>
(57) <i>Du kan godt gå nu (tilladelse)</i>	→	<i>you may (el. can) go now</i>
(58) <i>Det må du godt (gøre)</i>	→	<i>you may; By all means, do!</i>

Alt i alt bliver man altså ikke meget klogere på hvad *godt* egentlig betyder på dansk, og hvornår man kan eller bør anvende et forstærkende *quite* eller *well* på engelsk. Faktisk kan man undre sig over at man ved

verbet *vide* finder to forskellige oversættelser hvor *well* er optionelt i den ene og obligatorisk i den anden.

- (59) *Jeg ved godt at* *I know (quite well) that; (mere formelt) I am well aware that;*

Netop fordi det åbenbart er uklart om eller hvornår *godt* skal oversættes, ville en eksplicitering af *godts* semantiske bidrag være nyttig for brugeren. Kun på den måde kan brugeren i en konkret sammenhæng træffe et kvalificeret valg.

I Gyldendals *Dansk-Tysk Ordbog* (2007) er der – som nævnt – ikke meget hjælp at hente. Under opslaget for *godt* nævnes den 'abstrakte' brug slet ikke (og heller ikke under opslaget for adjektivet *god*). Og *godt* nævnes heller ikke under de enkelte baser. Under indgangene for *ville*, *turde*, *måtte* og *forstå* finder man højst enkelte eksempler med *godt* som mådesadverbium (*bun vil ham det godt*). Under artiklen for verbet *vide* finder man et enkelt eksempel med *godt* som vist i (60a). Og her kan man se at *godt* ikke bliver oversat – som det også var tilfældet ved flere af eksemplerne fra engelsk, mens der under *kunne* er et enkelt eksempel hvor *godt* oversættes til *schon* som i (60b).

- (60) a. *jeg ved det godt* ich weiß (es)
b. *det kan godt* være at ... es mag/kann schon sein, dass ...

Også her savner man altså en eksplicitering af *godts* semantiske bidrag og forslag til hvordan det kan oversættes, hvis det er ønskeligt i konteksten (altså hvis der tydeligvis er tale om polaritetsfokus). I on-line-udgaven af Gyldendals røde ordbøger finder man flere eksempler med *godt* i den 'abstrakte' betydning. Det skyldes sandsynligvis at on-line-udgaven finder alle eksempler med *godt* fra ordbøgerne, altså også fra den tysk-danske ordbog. Problemet er at man som bruger skal kigge sig igennem 247 eksempler med *godt* under "udtryk og vendinger". Dertil kommer at man får eksempler på *godt* i alle mulige anvendelser (jf. fodnote 1), og det kræver stor sproglig indsigt at identificere de eksempler hvor *godt* er brugt i den 'abstrakte' betydning – specielt fordi den abstrakte anvendelse ikke beskrives explicit i opslagene for *godt*.

5 HVORDAN GENGIVES *GODT* PÅ TYSK?

Eftersom der ikke er så meget at hjælpe at hente i Gyldendals *Danske-Tyske Ordbog*, vil jeg i det følgende undersøge hvordan *godt* gengives på tysk i parallelle danske og tyske tekster. Jeg har her anvendt Europarl-korpusset¹⁶ (Koehn 2005; Tiedemann 2012), som indeholder udskrifter af EU-debatter på de officielle EU-sprog. I Europarl-korpusset er det ikke muligt at se om en tekst er kildetekst, eller om den i sig selv er oversat. Det er med andre ord muligt at både den danske og tyske tekst er oversættelser, eller at enten den danske eller den tyske tekst er en oprindelig kildetekst. Det afgørende i denne sammenhæng er dog at undersøge hvordan de tyske tekster udformes i kontekster hvor der i en dansk tekst forekommer *godt* – uafhængigt af hvad der er mål- og hvad der er kildetekst. På den måde kan man få et indtryk af hvordan oversættere gengiver kontekster hvor der på dansk forekommer et *godt* i den 'abstrakte' betydning, altså hvor *godt* optræder som fokusadverbium.

En søgning på ordformen *godt* giver i alt over 27000 forekomster i de danske tekster. For at begrænse materialet har jeg udvalgt de første 1000 forekomster af ordet *godt*. Heraf har jeg frasorteret de forekomster hvor *godt* enten er et adjektiv eller utvetydigt forekommer som mådesadverbium. Et eksempel på et utvetydigt mådesadverbium er (61) hvor *godt* optræder i indholdsfeltet (altså efter et infinitivum).¹⁷

(61) *Dette er den politiske kerne af udfordringen, og jeg mener, at De har identificeret den godt for Parlamentet her i dag.*^E

Derudover er forekomsterne af *godt* med præmodifikation (*vældig godt*) udeladt. Som nævnt er forholdene omkring præmodifikation af fokusadverbiet *godt* uafklarede, og præmodifikation synes at være leksikalsk idiosynkratisk, altså afhængig af det verbum *godt* lægger sig til. Jeg har derfor udeladt disse eksempler for at koncentrere mig om forekomster af *godt* i den 'abstrakte' betydning alene.

Resultatet heraf er at der findes i alt 213 eksempler med (umodifice-

¹⁶ Jeg har anvendt version v7 fra 2012: <http://statmt.org/europarl/>. Korpus og søgemaskine findes under følgende URL: <http://opus.nlpl.eu/index.php>, sidst tilgået 12/12 2017.

¹⁷ Alle eksempler med højstillet ^E stammer fra Europarl-korpusset (se fodnote 16).

ret) *godt* i brug som polaritetsfokus. En sammenligning med de parallelle tyske tekster giver resultaterne i tabel 1.

TABEL 1

Ækvivalent	Antal	Dansk eksempel	Tysk eksempel
Ingen	81	<i>Det ved vi godt.</i> ^E	<i>Wir wissen das.</i> ^E
Leksikaliseret	36	<i>Men jeg kunne godt tænke mig nogle mere konkrete forslag.</i> ^E	<i>Zugleich hätte ich mir aber konkretere Vorschläge gewünscht.</i> ^E
Ingen – sekvens ikke oversat	26	<i>Med overbevisning i stemmen vil jeg afslutningsvis godt sige, (...)</i> ^E	<i>Aus Überzeugung sage ich zum Schluss, ...</i> ^E
Parafrase ¹⁸	6	<i>Jeg er godt klar over, at (...)</i> ^E	<i>Ich verkenne nicht, dass (...)</i> ^E
<i>(sehr) wohl</i>	12	<i>Vi ved godt, at den ikke kan afsluttes inden for disse seks måneder.</i> ^E	<i>Wir wissen sehr wohl, daß diese in sechs Monaten nicht abgeschlossen sein werden.</i> ^E
<i>selbstverständlich / natürlich</i>	4	<i>Jeg ved godt, at det ikke er Kommissionens sag, (...)</i> ^E	<i>Selbstverständlich weiß ich, dass dies nicht Sache der Kommission ist (...)</i> ^E
<i>Durchaus</i>	6	<i>Hr. formand, ja, jeg kan godt tage ordet inden fru Auroi, så hun kan få tid til at komme til stede i salen.</i> ^E	<i>Herr Präsident, ich kann meinen Vortrag durchaus vor Frau Auroi halten, damit sie sich Zeit lassen kann.</i> ^E
<i>gern(e)</i>	8	<i>Jeg kunne godt tænke mig at kende Kommissionens mening om dette punkt (...)</i> ^E	<i>Ich würde gern den Standpunkt der Kommission zu diesem Punkt erfahren, (...)</i> ^E
<i>doch</i>	2	<i>(...) men vi ved godt, at vi ifølge traktatens bestemmelser ikke har nogen beslutningsbeføjelser eller nogen indflydelse på lovgivningsforløbet.</i> ^E	<i>(...) während wir doch wissen, dass wir kraft des Vertrages bei der Beschlussfassung nichts bewirken können bzw. keinen Einfluss auf das Ergebnis des Gesetzgebungsverfahrens haben.</i> ^E

18 Parafrase dækker over eksempler hvor der (som vist i tabellen) f.eks. anvendes en negeret sætning på tysk i stedet for en positiv. For at gengive fokussemantikken skulle man her anvende et udtryk for negativt polaritetsfokus på tysk, som f.eks. *gar nicht*. Under alle omstændigheder siger disse eksempler ikke noget om mulige ækvivalenter for *godt*.

Ækvivalent	Antal	Dansk eksempel	Tysk eksempel
<i>schon</i>	4	Derfor vil jeg alligevel godt gratulere det østrigske formandskab med dets forhandlingsnilde den 17. juli. ^E	Deswegen möchte ich zwar schon der österreichischen Ratspräsidentschaft für ihr Verhandlungsgeschick an diesem 17. Juli gratulieren. ^E
<i>auch</i>	2	Jeg husker godt den iranske by Bam. ^E	Ich erinnere auch an die iranische Stadt Bam. ^E
<i>sicher / sicherlich</i>	2	(...) som godt kan forklare, hvad kemiske våben gør ved ens lunger. ^E	Sie können uns sicher erklären, was chemische Waffen in der Lunge anrichten. ^E
<i>(sebr) gut / nur allzu gut / viel zu gut</i>	7	Jeg forstår godt Parlamentets forskellige ønsker (...) ^E	Ich verstehe die einzelnen Wünsche des Parlaments gut (...) ^E
<i>deutlich</i>	1	Men efter et nøjere studium kan jeg godt se, at træet er både smukt og også har bevaret et gennemgående tema. ^E	Nach eingehenderer Betrachtung sehe ich aber deutlich, dass der Baum nicht nur geschmückt ist, sondern auch ein durchgängiges Thema hat. ^E
<i>zwar</i>	4	(...) og det overrasker mig, at nogle godt vil informere forbrugerne, men helst ikke for meget. ^E	(...) und es verwundert mich, daß manche den Verbraucher zwar informieren wollen, aber am liebsten nicht zu viel. ^E
<i>sebr genau</i>	3	Vi er også godt klar over (...) ^E	Wie wir sehr genau wissen (...) ^E
<i>ja</i>	2	Det kan godt være. ^E	Das kann ja sein. ^E
<i>leicht</i>	1	Man kan godt se årsagerne hertil. ^E	Die Gründe dafür sind leicht einzusehen. ^E
Ikke-parallele tekster	6	Teksterne er ikke parallelle og kan derfor ikke sammenlignes	

Af tabellen fremgår at der på tysk faktisk kun forekommer en egentlig leksikalsk ækvivalent til *godt* i 58 tilfælde, altså i ca. 27 % af tilfældene. Omvendt forekommer der i næsten 73 % af tilfældene ikke nogen direkte leksikalsk ækvivalent til *godt* på tysk. Vi kan her skelne mellem tre forskellige situationer:

1. *Godt* forekommer på dansk som polaritetsfokus, men det gengives ikke eksplicit på tysk. Der er med andre ord ingen leksikalisk ækvivalent til *godt*.

- (62) a. *Vi er ikke fuldt ud i stand til at beskrive denne ændring, men vi er godt klar over, at den vil være dybtgående.*^E
b. *Wir sind noch nicht imstande, diese Veränderung in ihrer Komplexität zu erfassen, aber wir wissen, dass sie sehr tiefgreifend sein wird.*^E

2. *Godt* forekommer på dansk afsvækket og er nærmest leksikaliseret sammen med det pågældende verbum. Her oversættes den samlede betydning til et ækvivalent verbum på tysk hvor *godt* således ikke har nogen egentlig ækvivalent. Det er eksempler som *godt ville/möchten*, *godt kunne lide/gefallen*, *godt kunne tænke sig/möchten*.

- (63) a. *Jeg kan især godt lide henvisningen til, at vi er et frihedens og navnlig mangfoldighedens kontinent.*^E
b. *Besonders gefällt mir der Verweis darauf, dass Europa ein Kontinent der Freiheit und der Vielfalt ist.*^E

3. *Godt* forekommer som del af en sekvens der ikke gengives på tysk. Der er her typisk tale om en indirekte form for performativ talehandling hvor afsenderen udfører en talehandling som at takke nogen idet han eller hun udtrykker sit ønske eller sin hensigt om at udføre denne talehandling. I eksempel (64) udtrykker afsenderen sin hensigt om at takke for det gode samarbejde og opnår derved netop at takke for det gode samarbejde. Eksemplet er således ækvivalent med *jeg takker for det gode samarbejde i de seneste uger*. Denne form for performativ talehandling findes på tysk, men er tilsyneladende ikke så hyppig som på dansk.

- (64) a. *... jeg vil godt takke for det gode samarbejde i de seneste uger!*^E
b. *Ich bedanke mich für die gute Zusammenarbeit der letzten Wochen.*^E
(65) a. *Det står vi ved, men jeg vil godt understrege endnu en gang, at vi skal gribe dette nye skridt fornuftigt an, (...)*^E
b. *Aber ich betone nochmals: Lassen Sie uns mit Augenmaß an diesen neuen Schritt herangehen!*^E

Så kan man jo omvendt spørge: Hvornår forekommer der så egentlig en leksikalsk ækvivalent til *godt* på tysk? I reglen forekommer der en leksikalsk ækvivalent til *godt* når der på dansk meget tydeligt er tale om polaritetsfokus, altså understregning af at noget imod forventning er tilfældet. Her er man med andre ord nødt til at kigge nøje på konteksten som i (66) hvor afsenderen imødegår en forventet indvending fra modtageren om at en forhandling ikke kan forventes afsluttet inden et formandsskifte. Polaritetsfokus gengives på tysk her med adverbier som *schon*, *durchaus* eller *sehr wohl*, der af Sudhoff (2012) kategoriseres som højere stil.

- (66) a. *Vi ved godt, at den ikke kan afsluttes inden for disse seks måneder, og at opgaven dernæst overgår til det franske formandskab (...)*^E
 b. *Wir wissen sehr wohl, daß diese in sechs Monaten nicht abgeschlossen sein werden und daß die französische Präsidentschaft die Gespräche fortsetzen wird (...)*^E

Generelt gælder dog at leksikalsk markering af (positivt) polaritetsfokus forekommer mindre på tysk end på dansk. Sudhoff (2012: 131) bemærker det samme for tysk i sin analyse af det nederlandske *wel*.

Der lader dog til at være en tendens til at tysk markerer positivt polaritetsfokus når to udsagn stilles op i mod hinanden – altså når et positivt udsagn kontrasteres med et negativt udsagn som i (67)-(69). Her kan *godt* oversættes *durchaus*, *doch*, *zwar*, *schon*, *sehr wohl* eller *natürlich*.

- (67) a. *og det overrasker mig, at nogle godt vil informere forbrugerne, men helst ikke for meget.*^E
 b. *und es verwundert mich, daß manche den Verbraucher zwar informieren wollen, aber am liebsten nicht zu viel.*^E
 (68) a. *Det betyder, at USAs domstole godt kan afsige dødsdomme, når blot de ikke eksekveres, (...)*^E
 b. *Mit anderen Worten, die Gerichte der Vereinigten Staaten dürfen sehr wohl die Todesstrafe verhängen, wenn sie sie danach nicht vollziehen, (...)*^E

- (69) a. *Vi behøver jo ikke at vente seks år på den påtænkte revision, vi kan godt begynde tidligere.*^E
 b. *Die vorgesehene Überprüfung braucht ja nicht sechs Jahre lang zu warten, das können wir dann schon früher machen.*^E

Som egentlig polaritetsfokus – til at tilbagevise en samtalepartners fejl-agtige opfattelse af et sagsforhold forekommer typisk (*sehr wohl, durchaus* eller *schon*, hvor *sehr wohl* går for at være højere stil (Sudhoff 2012). Men igen: Det bruges tilsyneladende mindre end *godt* på dansk.

- (70) a. *Amerikanerne kunne godt se faren ved dette, eller det kunne i hvert fald en del af den amerikanske Kongres.*^E
 b. *Die Amerikaner oder zumindestens ein Teil des amerikanischen Kongresses sieht durchaus die Gefahr.*^E

Vi kan opsummere kravene til en beskrivelse af fokusadverbiet *godt* til tysk i en bilingval ordbog:

- *Godt* bruges til polaritetsfokus, dvs. til at understrege at noget er tilfældet.
- Hvis det er vigtigt at betone polaritetsfokus, kan man på tysk som hovedregel anvende *durchaus, schon* eller (*sehr wohl*).
- I reglen forekommer der ingen ækvivalent til *godt* på tysk. Her må man gå ud fra at konteksten er tilstrækkelig.
- *Godt* forekommer ofte leksikaliseret i kombination med *ville* eller *kunne* på dansk. Her skal der gives oversættelser for de respektive kombinationer: *godt kunne lide, godt ville, det kan godt være*.
- *Godt* forekommer ofte sammen med *ville* i en performativ talehandling. Her kan man oversætte *godt ville* til *möchten*, eller man kan udelade denne del af den performative talehandling. Specielt synes talehandlingen med *danken* at være usædvanlig med *möchten* på tysk.

Man kan altså sammenfattende sige at leksikalsk markeret polaritetsfokus tilsyneladende anvendes mere på dansk end på tysk. På tysk skal

der i højere grad være en speciel grund til at et (positivt) polaritetsfokus markeres leksikalsk. Derudover forekommer denne form for polaritetsfokus ofte afsvækket eller ligefrem leksikaliseret på dansk, som det er tilfældet ved verber som *gide* og *ville*.

6 EN LEKSIKALSK INDGANG FOR *GODT* I EN DANSK-TYSK ORDBOG

Det er naturligvis en afvejning hvor meget af den lingvistiske beskrivelse man ønsker at medtage i en leksikografisk beskrivelse af et ord. Det spiller her også en stor rolle hvem målgruppen er for en given ordbog. Jeg har her orienteret mig efter Gyldendals *Dansk-Tysk Ordbog* (2007) hvad angår layout og detaljeringsgrad af den leksikalske indgang. Gyldendals *Dansk-Tysk Ordbog* oplyser ganske vist ikke hvem den intenderede målgruppe er, men jeg antager at det er mere avancerede brugere fra gymnasieskolen og opefter.

Forslaget til en leksikalsk indgang er baseret på at brugeren skal vide hvad *godt* bruges til på dansk for at kunne tage stilling til om og i givet fald hvordan *godt* skal oversættes i en konkret sammenhæng. Dernæst skal brugeren oplyses om at der på tysk lader til at være mindre tendens til at udtrykke polaritetsfokus ved konstruktioner hvor vi på dansk bruger *godt*. Endelig skal det angives at enkelte faste forbindelser med *godt* kræver særlige oversættelser.

Godt, adv., (til at understrege at noget faktisk er tilfældet, måske imod forventning) *schon, durchaus, (H¹⁹) sehr wohl*. Jeg ved det godt *ich weiß es schon/sehr wohl*, hun har godt fortalt det *sie hat es schon erzählt*, jeg kan godt overtage posten *ich kann den Posten durchaus übernehmen*, jeg har godt hørt det *ich habe es schon gehört*, jeg kan godt forstå at du gerne vil køre med *ich verstehe schon/durchaus/sehr wohl, dass du mitfahren möchtest*. Oversættes ofte ikke: jeg ved det godt *ich weiß*, jeg så det godt *ich habe es gesehen*, vi kan godt klare os uden bil *wir kommen ohne Auto zurecht*. I forbindelse med tilladelse *gerne* du må godt låne bilen *du darfst das Auto gerne leihen*.

I faste forbindelser: jeg vil godt have en is *ich möchte ein Eis*, jeg kan

19 H er forkortelsen for 'højtideligt' i Gyldendals Dansk-Tysk Ordbog.

godt lide is *ich mag Eis*, jeg kan godt lide hende *ich mag sie/ich habe sie gern*, det kan godt være *es/das mag sein*, jeg kunne godt tænke mig at sove *ich würde gern schlafen* jeg kunne godt tænke mig en is *ich hätte gern ein Eis*.

I kombination med *ville* til at udtrykke at man takker, understreger, opfordrer el.lign.: Jeg vil godt takke formanden *ich möchte dem Vorsitzenden danken / ich danke dem Vorsitzenden*, vi vil godt opfordre Kommissionen til at ... *wir möchten die Kommission dazu auffordern, ... / wir fordern die Kommission dazu auf ...*, jeg vil godt understrege endnu en gang *ich möchte nochmals betonen / ich betone nochmals*.

En separat indgang for *godt* som (fokus-)adverbium viser både de regelmæssige og de mere idiosynkratiske egenskaber ved *godt*, og der kan så henvises til denne indgang i opslagene for de hyppigst forekommende verber med *godt*, nemlig modalverberne (undtagen *skulle*) og sanse- og erfaringsverberne *vide, se, høre* og *forstå*. Fordelen ved ovenstående indgang er at den giver forslag til oversættelse af *godt* også i de tilfælde hvor *godt* forekommer med et atypisk verbum såsom *spise*.

(71) *Jeg har godt spist der.* → *Ich habe da schon gegessen.*

7 KONKLUSION

Ovenstående diskussion har givet et forslag til hvordan et 'leksikografisk hul' i de dansk-tyske ordbøger kan udfyldes. Udfordringen har været at give en beskrivelse af et ord som dels har både regelmæssige og idiosynkratiske egenskaber, og som samtidig har en pragmatisk brug som ikke i samme omfang findes i målsproget, i dette tilfælde tysk. Man kan altså sige at en ordbog netop også skal gøre opmærksom på at nogle ord ikke behøver eller plejer at blive oversat. Diskussionen har forhåbentlig som sidegevinst vist hvordan resultaterne af den mere teoretiske lingvistik kan nyttiggøres i den leksikografiske beskrivelse af enkeltord, ligesom den har udvidet de eksisterende analyser med nye iagttagelser om *godts* syntaks og semantik/pragmatik.

TAK

Jeg vil her gerne takke den anonyme fagfællebedømmer, NyS-redaktionen, Sanni Nimb og Jørg Asmussen for alle gode kommentarer, idéer, henvisninger og rettelser. Jeg er alene ansvarlig for fejl og utilstrækkeligheder.

Bjarne Ørsnes

Department of Management, Society and Communication

Copenhagen Business School

bo.msc@cbs.dk

LITTERATUR

- Boye, K. 2007. Ikke at tro. *Mål & mæle*, 30(3). 17-23.
- Christensen, T.K. 2012. Epistemiske sætningsadverbier i dansk talesprog. C. Bache, A. Holsting & U.K. Nissen (red.), *Ny forskning i grammatik* 19, 5-28. Institut for Sprog og Kommunikation, Syddansk Universitet.
- Cop, M. 1988. The function of collocations in dictionaries. T. Magay & J. Zigány (red.), *Proceedings of the 3rd EURALEX international congress*, 35-46. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Den Danske Ordbog*. 2004. Bind 2. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Gyldendal. <https://ordnet.dk/ddo>.
- Dansk-Tysk Ordbog*. 2007. Gyldendal.
- Hansen, E. 1970. Sætningsskema og verbalskema. *NyS – Nydanske studier & almen kommunikationsteori 2. Grammatik, pragmatik og tekstbeskrivelse*. 116-142.
- Hansen, E. 2000. Antepoeneret adverbial. J. Nørgård-Sørensen et al. (red.), *Ny forskning i grammatik* 7, 73-86. Odense: Odense Universitetsforlag.
- Hansen, E. & L. Heltoft. 2011. *Grammatik over det danske sprog*, bind 1-3. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.
- Höhle, T.N. 1992. Über Verum-Fokus im Deutschen. J. Jacobs (red.), *Informationsstruktur und Grammatik, linguistische Berichte Sonderhefte* 4, 112-142. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften. DOI: 10.1007/978-3-663-12176-3_5.
- Horn, L. 1972. *On the semantic properties of logical operators in English*. Bloomington: Indiana University Linguistics Club.
- Jensen, E.S. 1997. Godt og gerne – modalitet og polaritet. P. Widell & M. Kunøe (red.), *Møde om udforskningen af dansk sprog* 6, 154-164. Århus: Aarhus Universitet.
- Jensen, E.S. 2000. Sætningsadverbialer og topologi med udgangspunkt i de konnektive adverbialer. J. Nørgård-Sørensen et al. (red.), *Ny forskning i grammatik* 7, 141-154. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Jensen, E.S. 2007. Negationer med kompleks semantik i polyfonisk belysning. R. Therkelsen, N.M. Andersen & H. Nölke (red.). *Sproglig polyfoni. Tekster om Bachtin og ScaPoLine*, 261-282. Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Jensen, E.S. 2009. Context-sensitive changes: the development of the affirmative marker *godt* 'good' and *vel* 'well' in Danish. M.-B.M. Hansen & J. Visconti (red.), *Current trends in diachronic semantics and pragmatics*, 63-79. Amsterdam: Elsevier.
- Koehn, P. 2005. Europarl: A parallel corpus for statistical machine translation, *MT Summit* 5. 79-86.

- König, E. 1991. *The meaning of focus particles*. London: Routledge.
- Lenker, U. 2007. *Soplice, forsoothe, truly* – communicative principles and invited inferences in the history of truth-intensifying adverbs in English. S. Fitzmaurice & I. Taivitsainen (red.), *Methods in historical pragmatics*, 81-106. Berlin: de Gruyter.
- Ordbog over det danske Sprog*, <https://ordnet.dk/ods>.
- Pedersen, K.M. 2009. Indre *at* i danske dialekter. R. Therkelsen & E.S. Jensen (red.), *Dramatikken i grammatikken*, 321-333. Institut for Kultur og Identitet, Roskilde Universitet.
- Romero, M. & C.H. Han. 2004. On negative *yes/no* questions. *Linguistics and Philosophy* 27(5). 609-658. DOI: 10.1023/B:LING.0000033850.15705.94.
- Rooth, M. 1992. A theory of focus interpretation. *Natural Language Semantics* 1(3). 75-116. DOI: 10.1007/BF02342617.
- Sudhoff, S. 2012. Negation der Negation – Verumfokus und die niederländische Polaritätspartikel *wel*. *Linguistische Berichte* 18. 105-136.
- Tiedemann, J. 2012. Parallel data, tools and interfaces in OPUS. *Proceedings of the 8th international conference on language resources and evaluation (LREC'2012)*, 2214-2218. Istanbul, Tyrkiet.
- Vinterberg, H. & C.A. Bodelsen. 1998. *Dansk-engelsk ordbog*. Ved V.H. Pedersen. Gyldendal.
- Ørsnes, B. 2012. Negating the verum – The syntax and semantics of preposed negation in Danish. *Journal of Comparative Germanic Linguistics* 15(1). 49-105. DOI: 10.1007/s10828-012-9049-4.